

Uznávání odborné kvalifikace elektrotechniků po vstupu do Evropské unie

JUDr. Zbyněk Urban, člen představenstva Unie elektrotechniků ČR, poradenská činnost

Úvod

Snaha o vstup do Evropské unie (EU) nebyla úkonem několika dnů nebo týdnů, ale dlouhodobým procesem s řadou přípravných stadií. Projednávání problematiky související s jednotlivými obory, odvětvími a specializacemi probíhala v řešení podle kapitol. Již v době prvních kroků a přípravného období k přistoupení do EU probíhala v určitých oblastech jednání o harmonizaci dokumentů. V prvopočátku šlo o dokumenty poměrně úzce zaměřené jen na některé oblasti běžného života, které postupně mělo završit sjednocení právního systému Evropy a nově přistupujících států.

Jedním z významných činitelů při snaze o vzájemné uznávání kvalifikace a vytvoření jednotných podmínek bylo hledisko, zda zmíněná činnost patří do regulované sféry (obdobu vyhrazených technických zařízení), nebo jde o volné podnikání uváděné většinou v našich podmínkách jako volná živnost. Pro regulované činnosti jsou uplatňovány v EU dlouhodobě technické předpisy – úřední dokumenty (řídící akty), které vydává Evropská komise (EK). EK je jedním z hlavních orgánů EU, má monopol na zákonodárné iniciativy a je složena z komisařů členských zemí. Nejdůležitější řídící akty jsou:

- nařízení ES – jsou závazná ihned po vydání pro všechny členy EU a není nutné je transformovat do národní legislativy,
- směrnice ES (direktivy) – vyžadují zavedení do národní legislativy tak, aby k určitému dni byly ve všech členských státech uplatněny veškeré požadavky těchto směrnic (řídí se jimi např. požadavky na výroby apod.),
- rozhodnutí – jsou závazná jako celek pro každého, kdo je v rozhodnutí uveden jako adresát, jde obvykle o řídící akt pro vybrané subjekty (členské země, podniky, popř. konkrétní osoby),
- doporučení – jsou závazná vzhledem k cílům, nejsou předepsány prostředky, kterými má být cíl dosažen,
- stanoviska – používaná institucemi společenství, nemají ale právní sílu závazného dokumentu,
- rezoluce – jsou doplňujícími právními akty, které neupravuje zřizovací smlouva.

Ze zmíněných aktů jsou nejnámější a nejvíce uplatňované směrnice – direktivy EU, v našich podmínkách nařízení vlády. Jako technický předpis zmíněná nařízení a směrnice obsahují odvolání na technické normy

a také požadavky na výrobky a jejich provedení. Otázka kvalifikace jako takové vychází z profesní odbornosti, z praxe pro konkrétní činnosti a z praxe pro řídicí činnosti i schopnost vedení, řízení a rozhodování.

Krátce o EU

Připomeňme, že EU byla ustavena ratifikováním smlouvy v roce 1993 v Maastrichtu. V dokumentech EU je možné najít zkratky dřívějších organizací – Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropských společenství (ES), kterých je Evropská unie následnickou organizací. Dokumenty schválené předchozími společenstvími jsou používány stále pod stejným označením, jaké měly v době svého vzniku.

Uvnitř EU je jedním z cílů, na jehož základě společenství vzniklo, volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob. Znamená to odstranění překážek, které volnému pohybu brání. Za jednu z takových překážek je považována různorodost pravidel v jednotlivých státech pro stejnou problematiku. Česká republika se podílí na odstraňování překážek v podstatě od roku 1990.

Odborná způsobilost navazuje na trh pracovních sil. Uvnitř EU principiálně platí svobodný pohyb pracovníků neboli zaměstnanci mohou svobodně volit místo výkonu své práce v kterémkoliv členském státě (články 39, 43 a 49 smlouvy o založení Evropského společenství). Princip je ale ve vztahu k občanům přistupujících zemí modifikován v tom smyslu, že členské státy mohou omezit přístup na své pracovní trhy.

Aktivita pro výkon prací v rámci EU

V rámci integrace do EU byl v ČR zřízen Společný poradní výbor ČR – EU, ve kterém byli i představitelé Evropského hospodářského a sociálního výboru, zástupci zaměstnavatelů a zaměstnanců. Významná zde byla činnost Centra pro evropskou integraci hospodářské komory ČR. Aktivita tohoto centra byly zaměřeny na podnikatelskou sféru, ale také na oblast vzdělávací, informační, vydatelskou a organizační. Výsledkem bylo vytvoření sítě informačních míst pro podnikatele, jejichž prostřednictvím lze získat informace pro vyrovnání se se změnami, které přinesl vstup do EU.

V záležitostech souvisejících s elektrotechnikou jde především o odstraňování technických překážek, které v konečné podo-

bě brání příkladně obchodu. Technické překážky se však nemusí týkat jen obchodu, ale mohou hrát negativní roli při volném pohybu pracovníků na trhu. Odborník, který se uchází o místo v některé ze zemí EU, může narazit na jiná pravidla, než na jaká je zvyklý ze své vlasti, a to může být důvodem jeho nepřijetí na volné pracovní místo.

Elektrotechnika má počátek odstraňování překážek z doby dlouho před uvažováním o vstupu do EU, a to v oblasti normalizace. Nemalou měrou k tomu přispívá od roku 1997 naše členství v Evropském výboru pro normalizaci v elektrotechnice CENELEC. Některé problémy stále přetrvávají a je možné např. připomenout snahu o jednotné řešení zásuvek a vidlic nn, které probíhá již od padesátých let minulého století, žel neúspěšně. Úspěchem naopak skončila snaha o jednotné napětí distribuční sítě, kde je v současnosti teoreticky sdružené/fázové napětí stanoveno na 400/230 V v celé Evropě.

Požadavky kvalifikace

V současnosti je možné za jednu z překážek označit problematiku uznávání kvalifikace. Změna nastala vydáním zákona č. 18/2004 Sb., o uznávání odborné kvalifikace a jiné způsobilosti státních příslušníků členských států EU a některých příslušníků jiných států a o změně některých zákonů (zákon o uznávání odborné kvalifikace) ve znění zákona č. 189/2008 Sb. Podle § 3 zákona se rozumí odbornou kvalifikací způsobilost fyzické osoby k výkonu regulované činnosti. Regulovanou činností (§ 3 písm. e) se rozumí činnost, je-li její výkon v podobě zamýšlené uchazečem vyhrazen právními předpisy členského státu držitelé stanoveného dokladu o dosažené kvalifikaci. Uznávání odbor-

né kvalifikace na základě dokladu o dosažené kvalifikaci je obsahem § 8. Stupně dokladů o dosažené kvalifikaci (pět stupňů) uvádí zákon v § 4.

Stupně dokladů o dosažené kvalifikaci

Jak již bylo zmíněno, je v zákoně uvedeno celkem pět stupňů kvalifikace, které blíže popisuje § 4. Stručný popis k jednotlivým stupňům je uveden v dalším textu.

Nejvyšší, **pátý stupeň** kvalifikace odpovídá střednímu vzdělání s maturitní zkouškou nebo jemu na roveň postavenému vzdělání a absolvování dalšího více než čtyřletého denního studia na vysoké škole nebo instituci obdobné úrovně. Může zde být vyžadována i další příprava jako doplněk studia (§ 4 odst. 1).

Dosažení **čtvrtého stupně** kvalifikace předpokládá střední vzdělání s maturitní zkouškou nebo jemu na roveň postavenému vzdělání a další alespoň tříleté, nejvýše čtyřleté studium na vysoké škole nebo instituci obdobné úrovně. Navíc může být vyžadována další příprava jako doplněk studia (§ 4 odst. 2).

Dokladem o **třetím stupni** kvalifikace je získání středního vzdělání s maturitní zkouškou nebo jemu na roveň postavenému vzdělání a dále jednoleté, ale kratší než tříleté denní studium nebo jiné studium odpovídající délky. Může být popř. vyžadována další příprava jako doplněk studia. Třetí stupeň kvalifikace může získat uchazeč také na základě absolvování vzdělávání a přípravu se zvláštní strukturou uvedených v seznamu vzdělávání vydaném ve věstníku ministerstva (§ 4 odst. 3).

Dokladem o dosažení **druhého stupně** kvalifikace je ukončení středního vzdělání. Je vyžadováno absolvování další přípravy, která není součástí pro dosažení kvalifikace třetího až pátého stupně nebo další praxe jako doplněk odborného vzdělávání (§ 4 odst. 4).

Kvalifikaci **prvního stupně** je možné doložit na základě absolvování vzdělávacího kurzu nebo zkoušky způsobilosti, které nejsou součástí vzdělávání a přípravy pro kvalifikaci druhého až pátého stupně. Pro kvalifikaci prvního stupně je vyžadován výkon předmětné činnosti po dobu tří let na plný úvazek nebo deset let na částečný úvazek a ukončení základního nebo středního vzdělání.

Uvedené požadavky dokladů o odborné kvalifikaci jsou stručným souhrnem, který zákon popisuje podrobněji jako uznání kvalifikace podle § 8. V § 10 jsou uvedena kompenzační opatření, na základě kterých může být od uchazeče vyžadováno absolvování adaptačního období nebo složení rozdílové zkoušky. Další možnosti uznání odborné kvalifikace na základě jiných dokladů než zmíněných v § 4 jsou obsaženy v ustanovení § 17.

Uznávání odborných kvalifikací v ES

Směrnice Evropských společenství 2005/36/ES o uznávání odborných kvalifikací uvá-

dí na seznamu I přílohy IV, pro které činnosti musí být prokázána praxe k uznání kvalifikace (příslušná činnost předem vykonávána). Pro elektrotechniku příloha uvádí tyto požadavky:

Příloha IV – Činnosti související s kategoriemi odborné praxe podle čl. 17, 18 a 19 – Seznam I

Oddíl 37 Elektrotechnika:

- 371 Výroba elektrických vodičů a kabelů.
- 372 Výroba motorů, generátorů, transformátorů, rozváděčů a obdobného vybavení pro dodávku elektrické energie.
- 373 Výroba elektrického zařízení pro přímé obchodní využití.
- 374 Výroba telekomunikačního vybavení, elektroměrů, jiných měřicích přístrojů a elektrického zdravotnického vybavení.
- 375 Výroba elektronického zařízení, rozhlasových a televizních přijímačů a elektroakustického zařízení.
- 376 Výroba elektrických přístrojů pro domácnosti.
- 377 Výroba svítidel a osvětlovací techniky.
- 378 Výroba baterií a akumulátorů.
- 379 Opravy, montáž a odborná technická instalace (instalace elektrického zařízení).

Uznávání odborné kvalifikace pro regulované činnosti

Uznání odborné kvalifikace pro výkon regulované činnosti – elektrotechniky – uvádí zákon v § 18 odst. 1 písm. a). Uznávací orgán uzná odbornou kvalifikaci, vykonával-li uchazeč předmětnou činnost v odvětví uvedeném v příloze IV, seznam I (směrnice o liberalizaci 64/429/EHS), v členském státě původu, a to takto:

- 1) po dobu 6 po sobě jdoucích let jako OSVČ nebo ve vedoucím postavení,
- 2) po dobu 3 po sobě jdoucích let jako OSVČ nebo ve vedoucím postavení, je-li držitelem dokladu o nejméně tříletém vzdělání a přípravě, které jej odborně připravují pro výkon předmětné činnosti v členském státě původu,
- 3) po dobu 4 po sobě jdoucích let jako OSVČ nebo ve vedoucím postavení, je-li držitelem dokladu o dosažené kvalifikaci a prokáže-li nejméně dvouleté vzdělávání a přípravu pro výkon předmětné činnosti ve státě původu,
- 4) po dobu 3 po sobě jdoucích let jako OSVČ, prokáže-li že vykonával předmětnou činnost nejméně 5 let v pracovněprávním vztahu nebo
- 5) po dobu nejméně 5 po sobě jdoucích let ve vedoucím postavení, z toho nejméně 3 roky v odborné funkci s odpovědností za nejméně jedno oddělení podniku, je-li držitelem dokladu o dosažené kvalifikaci a potvrzujícího nejméně tříleté vzdělávání a přípravu pro výkon předmětné činnosti ve státě původu.

V případech pod body 1 a 4 nesmí být výkon činnosti ukončen více než deset let před podáním žádosti podle § 22.

Závěr

Rozhodování o elektrických zařízeních, včetně všech souvisejících činností, jako je konstrukce, zhotovení, schválení, provoz a údržba, nelze ponechat jen na libovůli občana. To není upírání práva na svobodné počínání, ale ochrana před výrobky ohrožujícími svým provedením životy a zdraví stejně jako elektrické křeslo. Takováto zařízení vznikají často z důvodů ignorování zásad bezpečnosti výrobku a požadavků bezpečnostních předpisů či norem. Přeceňování vlastních zkušeností a podceňování reálného rizika účinků elektrického proudu jsou rovněž velmi nebezpečné. Změna v získávání odborné způsobilosti zůstává ke škodě věci nezodpovězenou otázkou. Měla by být vypracována jasná pravidla k získání skutečné odbornosti. Dosud používaný školský přístup a paměťové provádění nejsou cestou vpřed. Jako nejpříjemnější je možné označit působení pracovníků jen v určité oblasti elektrotechniky a podnět k trvalému doplňování odborných vědomostí návštěvou vzdělávacích akcí se zaručenou odbornou úrovní.

Tento příspěvek byl především zaměřen na elektrotechniku, ale vzhledem k její provázanosti s dalšími odbornostmi není možné ani zde vytvořit zcela přesný souhrn požadavků vycházejících z potřebné úrovně bezpečnosti, kvality práce a obsluhy, jež nakonec ovlivňují i trvanlivost a spolehlivost zařízení. Vstupem do EU se stalo mnoho předpisů tohoto společenství závaznými a i odborná elektrotechnická praxe by měla tuto skutečnost respektovat. Ze zákona by byly vybrány jen ty části, které autor považoval za rozhodující. Blíže nebyla zmíněna hlava VIII Dočasný nebo příležitostný výkon regulované činnosti na území ČR v rámci svobody poskytování služeb. Stejně tak část druhé zákona, která řeší problematiku lékařů a zdravotnických povolání.

Zásady bezpečných zařízení směřující k ochraně života, zdraví, ochraně hospodářských zvířat, majetku, pracovního a životního prostředí jsou celkem jasné a nakonec i jednotné. Je však třeba najít cestu a postupy, které zaručí skutečnou ochranu vyjmenovaných chráněných zájmů.

Závěrem k problematice odborné způsobilosti a uznávání kvalifikace je nutné připomenout, že základem budou postupy platné v příslušném členském státě a jimi se bude také řídit uznávací orgán. Proto pro činnosti v regulované sféře – na vyhrazených zařízeních – bude jedním z podstatných úkonů získání souhrnných informací o potřebných podkladech a průběhu procesu uznávání kvalifikace v členském státě, kde chce uchazeč pracovat. Jde o postupy, které jsou pochopitelné, protože přes všechna společná pravidla a ustanovení bude vždy prvotním zájmem ochrana vlastního trhu práce a služeb.

☒